

ZDZISŁAW KRUCZEK

Congregatio Sancti Michaelis Archangeli

Różnorodność służby na misjach

Z misjonarzem z Papui-Nowej Gwinei rozmawia Franciszek Jabłoński

A Diversity of Missionary Service. F. Jabłoński Talks to a Missionary from
Papua New Guinea

Ks. F. Jabłoński (FJ)

Gdy spotykam się z misjonarzami, moje rozmowy z nimi dotyczą najczęściej posługi duszpasterskiej. Tym razem chciałbym spojrzeć na misjonarza jako na badacza kultury ludzi, wśród których przyszło mu żyć; historyka, który pragnie zachować przed zapomnieniem początki działalności misyjnej na ewangelizowanych ziemiach. Wspaniałym przykładem takiego misjonarza jest o. Zdzisław Kruczek, michaelita pracujący w Papui-Nowej Gwinei.

Jak to się stało, że stałeś się właśnie takim misjonarzem-badaczem i naukowcem?

Ks. Zdzisław Kruczek CSMA (ZK)

Kiedy w lutym 1977 r. po raz pierwszy przybyłem do Papui-Nowej Gwinei (PNG), zauważyłem, że wiele szczegółów miejscowej kultury odchodzi w zapomnienie. Dotyczyło to szczególnie młodego pokolenia. Gdy przychodziło mi np. rozmawiać z parafianami nt. tradycyjnych zwyczajów i prosiłem o wytłumaczenie pewnych ich sposobów bycia i postępowania, nie umieli się odpowiednio odnieść do tego, co przeszłe. Problemy pojawiały się zwłaszcza wówczas (i tak jest do dziś), kiedy nadarzała się sposobność, by pewne kulturowe wzorce wdrażać w realia ewangeliczne. Wtedy bardzo często młodsze pokolenie, proszone o sugestię i interpretację ze swego punktu widzenia, zdradzało zakłopotanie i nie było w stanie radzić sobie z „przeszłością”. Ponieważ historyczna przeszłość mnie interesowała i miałem nawet możliwość podjęcia studium historii Kościoła na KUL-u przed wyjazdem na misję, stąd zaczęło mnie nurtować następujące

zagadnienie: skoro krajowcy tak szybko zapominają szczegóły dotyczące ich własnej kultury, to ile z tego wszystkiego, co wydarzyło się w górskich terenach PNG od momentu pojawienia się tam pierwszych białych przybyszów (a w tym i misjonarzy), zachowa się w umysłach ich najmłodszych pokoleń? Wkrótce odkryłem, że wiele historyjek i szczegółów dotyczących tego tematu pamięta pokolenie starsze. Ale owa starszyzna powoli i nieubłagane wykruszała się, a w chwili obecnej żyją jeszcze tylko nieliczni, którzy pamiętają, jak pierwsi „ciekawscy” z Australii i z innych krajów pojawiali się w górach i jak powoli wdrażali ich mieszkańców w detale przyniesionej przez siebie cywilizacji.

FJ: *W jaki sposób zacząłeś się do tego wszystkiego ustosunkowywać?*

ZK: Po sześciomiesięcznym wprowadzeniu w duszpasterskie szczegóły misyjne w diecezji Mount Hagen, w lipcu 1977 r. zostałem skierowany na parafię w Kuruk k. Mount Hagen. Parafia ta ma swoiste związki z rejonem Melpa, gdzie w 1934 r. swą misyjną posługę rozpoczął amerykański werbista, o. Wilhelm Ross. Niemalże od samych początków swej działalności o. Ross dał się poznać nie tylko tym z Wilya i Rebiatul, miejscowości gdzie na stałe zamieszkał i gdzie nieco później uformowało się opodal miejskie osiedle Mount Hagen, ale i tym, którzy żyli w pewnym oddaleniu od tych osiedli. A więc parafianie z Kuruk pamiętali o. Rossa i przy różnych okazjach snuli o nim opowieści. A ponieważ w momencie mego pojawienia się w diecezji o. Ross już nie żył, stąd z uwagą wysłuchiwałem wiele historii dotyczących jego osoby. Niestety, nie zawsze te opowieści i przedstawiane w nich fakty pokrywały się ze sobą. Okoliczności te powodowały we mnie coraz to większą ciekawość i głód za prawdziwym obrazem tego, co działo się przed laty.

Nie śpieszyłem się jednak, by rozpocząć kwerendę nt. pierwszych kontaktów z góralami PNG. Powodów było kilka: w początkowym okresie mojej posługi realizowałem się w nowogwinejskim duszpasterstwie misyjnym, rozkoszowałem się pięknem okolic, cieszyły mnie nieustanne „nowości” odkrywane u moich parafian i wystarczały mi szczegóły dotyczące PNG przekazywane przez innych, starszych ode mnie misjonarzy. Ponadto w latach 1981-1982 postanowiłem podjąć zaoczne studia na Uniwersytecie w Armidale (Australia) oraz ciągle pogłębiałem znajomość języka angielskiego i neo-melanezyjskiego (potocznie zwanym *pidgin* lub *tok pisin*). To wszystko i inne jeszcze okoliczności sprawiły, że ciekawość, o której wspominałem, malała.

FJ: *Ale wygląda na to, że owa malejąca ciekawość nie wygasła zupełnie?*

ZK: Wręcz przeciwnie. Odrodziła się i wzmożła. Na początku 1986 r., na polecenie ówczesnego przełożonego generalnego naszego zgromadzenia, po ośmiu i pół latach pobytu w Kuruk, opuściłem ukochaną parafię i przeniósłem się na teren nowo utworzonej po sąsiedzku diecezji Wabag. Biskup poprosił mnie

o poprowadzenie misyjnej parafii w Wanepap. Kiedy tam przybyłem, na nowo pojawiły się pytania: kto przybył tu pierwszy, jak to się stało, że ów teren był dużo później ewangelizowany, aniżeli ten w rejonie Melpa, kto był odpowiedzialny za całość przedsięwzięć, dlaczego parafia Wanepap, mimo iż wiodąca na polu inwestycji i projektów, jawiła się o wiele trudniejszą aniżeli ta w Kuruk? Z takimi pytaniami upłynęły mi kolejne trzy lata w drugiej parafii misyjnej i niepostrzeżenie nadszedł termin mojego urlopu. Wtedy poczułem, że jestem gotowy i zdeterminowany, by zgłębić historię misji na terenie diecezji Wabag. Wyjeżdżając więc na przysługujący mi urlop i korzystając ze sposobności sabatycznej przerwy, powiedziałem biskupowi i swoim przełożonym, że jestem zainteresowany studiami i że potrzebuję na nie przynajmniej dwa lata. Biskup i przełożeni przychylni się do moich sugestii i tak, w toku odbywanych studiów, opracowałem historię diecezji Wabag. W tym samym (1991) roku praca ta ukazała się drukiem w języku polskim. Kiedy powróciłem do PNG, mój zakonny współbrat, który pracował na sąsiedniej parafii, uraczył mnie krótką, ale w tamtym czasie ważną dla mnie myślą, że od tej pory, od kiedy uzyskałem census naukowy, powinienem prowadzić kwerendy na tematy, które są w zasięgu moich zainteresowań oraz opracowywać dalej kolejne szczegóły dotyczące misyjnych zmagani w PNG. Ta uwaga zelektryzowała mnie!

FJ: *I teraz sprawy potoczyły się lawinowo.*

ZK: Może tak bym tego nie ujmował. Ale pewne rocznice zaczęły pracować na moją korzyść. W roku 1992 upływało dziesięć lat od powołania do istnienia diecezji Wabag. Znając już pewne szczegóły dotyczące jej historii, postanowiłem pouzupełniać braki, jakie zakradły się do mego pierwszego opracowania (doktorat) i podprowadziłem opis diecezji do czasu, kiedy świętowała ona swe pierwsze dziesięciolecie. Aby przybliżyć treść opisu nie znającym języka polskiego, opublikowałem też tę pracę w języku angielskim. W rok potem opuściłem diecezję Wabag i przeniósłem się ponownie do Mount Hagen. Niemniej to, czego ze studium i z kwerend o diecezji Wabag się dowiedziałem, zaczęło teraz owocować, a okazją ku temu stała się przypadająca w 1997 r. rocznica złotego jubileuszu katolickiej działalności misyjnej na terenie diecezji Wabag. Powstało zatem zamówienie na nowe opracowanie, tym razem wystosowane przez samą diecezję Wabag. Musiałem oczywiście w tym przypadku uwzględnić fakt, że opis powinien być sporządzony w języku neo-melanezyjskim i że winien obejmować dokładnie 50 lat działalności misyjnej poczynając od roku 1947. Tym razem więc znacznie poszerzyłem treść opisu dotyczącego lat 1947-1987, na nowo pouzupełniałem konieczne szczegóły, skorygowałem wykryte w poprzednich opracowaniach błędy, przeprowadziłem samokrytykę pracy obejmującej pierwsze dziesięciolecie diecezji (1982-1992), przestudiowałem kolejne materiały dotyczące okresu działalności diecezji ostatnich jej pięciu lat i w końcu przekazałem pozycję zatytułowaną *50 Yia bilong Katolik Sios bilong Enga Provins (1947-1997)*

do druku w Indiach. Publikacja ukazała się na czas, a koszty całości nakładu pokryła diecezja Wabag.

FJ: *Czy tylko historia diecezji cię ujęła, czy też zainteresowałeś się jeszcze innymi tematami?*

ZK: Dobrze wiemy, że w pracy każdego misjonarza i misjonarki konieczna jest znajomość miejscowych zwyczajów, przekonań, tradycyjnej religijności itp. Mając to na względzie, postanowiłem się podzielić swoimi „odkryciami” i opublikowałem kilka artykułów, przyczynków i wywiadów w języku neo-melanezyjskim, angielskim i polskim dotyczących nie tylko historii np. parafii Wanepap czy Kasap, ale także tych właśnie, wspomnianych przed chwilą aspektów. Stąd to w formie książkowej, a potem w formie artykułu zamieszczonego w „Catalyst”, opublikowałem rzecz w języku angielskim, a dotyczącą tradycyjnych form małżeństwa w cywilnej prowincji Enga (diecezja Wabag). Następnie nt. tradycyjnych przekonań mieszkańców Enga ukazał się artykuł w „Verbum SVD”. W tym samym periodyku zamieściłem także artykuł przedstawiający genezę początków pierwszego centrum katechetycznego na terenie diecezji. Inne prace dotyczące Kościoła katolickiego w Enga mają mniej znaczący charakter np. *Powrót Pana Jezusa czyli o jednej procesji Bożego Ciała* (w druku), a jeszcze inne są powielaniem tego, co opisałem np. książkach (por. np. artykuł: *Katolicka Ewangelizacja misyjna w Enga w Papui-Nowej Gwinei do roku 1982*).

FJ: *O ile wiem, Twój pobyt w Enga trwał tylko sześć lat. Co nastąpiło potem?*

ZK: Kolejny etap moich akademickich poszukiwań przypada na okres pobytu w Rebiatul (Mount Hagen) od roku 1993 do końca roku 2004. Po przybyciu do archidiecezji zarysowały się przede mną dwa zasadnicze zadania: koordynacja prac dotyczących organizowania struktur zgromadzenia michaelitów w PNG i prowadzenie wykładów w Wyższym Seminarium Duchownym Dobrego Pasterza w Fatimie. Niemniej „bakcyl”, którym się w Enga zaraziłem, by badać i pisać, umocnił się i tkwi we mnie do tej pory. Gdy mowa o prowadzeniu poszukiwań akademickich w latach 1993-2004, to wyróżniłbym w tym okresie kilka zasadniczych nurtów: zainteresowanie historią misyjną archidiecezji Mount Hagen; prace dotyczące wykładanego w seminarium przedmiotu; prace mające związek z historią zgromadzenia, życiem i działalnością założyciela, błogosławionego Bronisława Markiewicza; prace dotyczące pewnych aspektów Historii Kościoła Powszechnego; i w końcu nurt okolicznościowy.

FJ: *Zacznijmy zatem od tego pierwszego nurtu: historia misyjna archidiecezji Mount Hagen.*

ZK: Idea, by opracować pierwsze pięćdziesiąt lat działalności misyjnej na terenie obecnej archidiecezji Mount Hagen pojawiła się, kiedy w 1997 r. poproszono

mnie o prowadzenie wykładów na Uniwersytecie Słowa Bożego w Madang. Jest ona w jakimś sensie dalszym ciągiem tego, czym się w Enga na serio zainteresowałem. Uzmyslowiłem sobie wówczas, że moje pytania z pierwszych lat pobytu na terenie archidiecezji (wówczas diecezji) pozostają bez odpowiedzi i że prowadząc wykłady i nawiązując do historii działalności misyjnej w Melanezji i w PNG, nie sposób zapoznać się wystarczająco z tematyką, bo to wszystko, co oferowały w tamtym czasie na ten temat opracowania, było niewystarczające. Kalkulowałem zatem, że zgłębiając tajemnice historii misji w archidiecezji, muszę poznać tło działalności misji na przynależnych wyspach i na wybrzeżu kraju i muszę w tym studium uwzględnić cały interior górski. To w końcu przekonywało mnie, iż zgłębiając tak zagadnienie, poszerzę swą wiedzę o Kościele katolickim w całej PNG i dowiem się też takich szczegółów, które niekoniecznie mają związek z misjami, ale ogólnie dotyczą wielu tradycyjnych praktyk i zachowań, a które na codzień umykały uwadze nawet tych osób, które pamiętały pierwszych odkrywców interioru i misjonarzy pionierów. W końcu ważnym argumentem było i to, że podejmując temat o katolickich misjach w archidiecezji Mount Hagen w latach 1934-1984, ocalę od zapomnienia coś, czego zapomnieć nikomu nie wolno, a zwłaszcza katolikom z górskich terenów PNG. Mając tak szeroki temat przed sobą, nie próbowałem publikować czegoś dodatkowo, co dotyczyłoby archidiecezji. Ale to nie znaczy, że nie podejmowałem innych zagadnień.

FJ: *To znaczy?*

ZK: Rozpocząłem studium nad historią misji w Melanezji i w jakimś sensie na całym Pacyfiku oraz w Australii. Fakt podjęcia się wykładów na temat chrześcijaństwa w Melanezji i z historii Kościoła powszechnego uprzytomnił mi, że wszystko to, co chciałem przekazać studentom nt. chrześcijaństwa w Melanezji, musiałem najpierw z wielkim trudem wyszukiwać, kolekcjonować, w jakimś sensie po swojemu opracowywać i do wielu aspektów ustosunkować się krytycznie. To jest powód, dla którego rozpocząłem na ten temat pisać artykuły i przeprowadzać wywiady, np. takie, jak te publikowane na łamach „Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft”, „Mi-cha-el CSMA”, „Przeglądu Powszechnego”, „Biuletynu Misyjnego Archidiecezji Gnieźnieńskiej” czy „Nurtu SVD”.

FJ: *A czego dotyczy kolejny nurt Twoich badań naukowych?*

ZK: Generalnie zgromadzenia zakonnego, którego jestem członkiem. Od kiedy nasza michaelicka wspólnota rozpoczęła rekrutację miejscowych młodzieńców, uzmysłowiłem sobie, że nie posiadamy żadnych materiałów w języku angielskim czy neo-melanezyjskim dotyczących naszego charyzmatu, posłannictwa, postaci założyciela, naszej historii i naszej obecności w Kościele powszechnym, a w tym obecności w PNG i w Australii. Stąd zrodziła się pilna potrzeba, by młodym ludziom z PNG, zgłaszającym się do naszego zgromadzenia, oprócz

oficjalnych modlitw wspólnotowych i Konstytucji udostępniać w języku angielskim także wszelkie materiały, opracowania i tłumaczenia wręcz konieczne w formacji wstępnej, zasadniczej i tej tzw. ciągłej. W 1995 r. nasza wspólnota w PNG powołała do życia annał „Mi-cha-el CSMA”, gdzie bez większych kłopotów może wypowiadać się i uwzględniać konieczne a niekiedy kontrowersyjne dla niej tematy. To właśnie na jego łamach opublikowałem kilka własnych prac dotyczących omawianego zagadnienia; są to m.in.: *35 lat działalności Zgromadzenia michaelitów w Papui-Nowej Gwinei*, *Sotpela Histori bilong ol Lain Maikalait ol i wok na i stap 25 yia long Papua Niugini*, *Beatifikesen bilong tupe-la Maikalait Martir*, *On the Path to Holiness: The life and work of the Founder of the Michaelites*.

W tym też czasie, by przekonywać o potrzebie działalności michaelitów w PNG i naszym posłannictwie w tym kraju, opublikowałem sporo artykułów w kleryckim kwartalniku naszego Zgromadzenia „Wspólnota Michael”: *Planowana przyszłość naszej działalności w Papui-Nowej Gwinei*, *Dar czy intruzi?*, *Michaelici w Papui-Nowej Gwinei (1992-1998)*, *Wiadomości z Delegatury*, *Garść szczegółów o domu zakonnym w Mount Hagen*, *Działalność Zgromadzenia św. Michała Archaniola w Papui-Nowej Gwinei i Australii*, *Nowa Gwinea w eterze i Doświadczenia michaelitów w Papui-Nowej Gwinei na polu inkulturacji*.

Będąc świadomym, że początki zgromadzenia tkwią swymi korzeniami w Miejscu Piastowym postanowiłem już podczas swoich studiów w seminarium opracować historię tej parafii. Najpierw powstała 40-stronicowa praca seminaryjna pt.: *Początki parafii w Miejscu Piastowym*. Później, w 1976 r. pracę tę poszerzyłem (*Parafia Rzymsko-katolicka w Miejscu Piastowym do 1772 roku*) i na jej podstawie uzyskałem tytuł magistra. W 1997 r. praca ta ukazała się drukiem. Mając więc pod ręką możliwie wiarygodny i opublikowany tekst, postanowiłem go wydrukować w częściach (jako artykuły) w kolejnych numerach annału „Mi-cha-el CSMA” w języku angielskim. Uczyniłem tak znowu z myślą o naszych kandydatach i młodych członkach w zgromadzeniu, wywodzących się z Papui-Nowej Gwinei, by dostarczyć im nieco źródeł na temat tej placówki, gdzie związały się dwa zgromadzenia zakonne michaelitów i michaelitek.

FJ: *Wspomniałeś wcześniej, że prowadziłeś także badania nad pewnymi aspektami historii Kościoła powszechnego. Czy mógłbyś nieco przybliżyć ten nurt swojej pracy?*

ZK: Różnorakie prace dotyczące tej sfery powstawały po prostu, z potrzeby serca, albo z potrzeby dzielenia się własnymi przemyśleniami na tematy, które współczesność bola i dręcza. I tak kolejno rodziły się artykuły, do których m.in. należą: *Spory o akomodację w dziejach misji w XVII i XVIII wieku*, *Prawosławie i katolicyzm w Rosji*, *Akomodacja: Dzieje misji w Chinach*, *Sekty: Niewygodna Matka Boża*, *Zasługi Ottona z Bambergu w dziele misyjnym Pomorza oraz Grzegorz Wielki a Misje*.

FJ: *I jeszcze kilka słów na temat, jak sam go na początku naszej rozmowy nazwałeś, nurtu okolicznościowego Twojej pracy.*

ZK: Od czasu do czasu mają miejsce sytuacje, które skłaniają do wypowiedzi na ten lub ów temat. W takich właśnie okolicznościach powstawały moje kolejne artykuły: *Zarys dziejów Papui-Nowej Gwinei (w 25-lecie niepodległości kraju)*, *Moje Święta Bożego Narodzenia w Papui-Nowej Gwinei*, *Misjonarze wśród łowców głów: Ziemia, świnia, kobieta...*(wywiad współautorski), *25-lecie pracy misyjnej*, *Pierwotne wierzenia i zwyczaje mieszkańców Papui-Nowej Gwinei wykonywane w pracy misyjnej* (wywiad przeprowadzony 18-06-2000). Muszę w tym miejscu dodać, że to oczywiście nie wszystkie moje prace tego typu.

FJ: *Jednym zdaniem: nie masz powodów, by wstydzić się swojego dorobku, nazwijmy go naukowo-literackiego, na misjach.*

ZK: Wiele z moich prac ma charakter typowo opisowy (przyczynkarski) i trudno w nich doszukiwać się czegoś, co miałyby charakter naukowy. Zdecydowana większość z nich wiąże się zasadniczo z konkretnym zapotrzebowaniem. Mając właśnie to zapotrzebowanie bardzo mocno na uwadze i kierując się nim priorytetowo, jestem świadom, że niekiedy, z tego właśnie powodu, ucierpiał w nich aspekt natury naukowej. Stąd dopatrzyć się w mych pismach można wielu braków i niedociągnięć. Niemniej w badaniach zawsze starałem się dorównywać akademickim standardom, jakie obowiązują w Polsce i zagranicą.

FJ: *Życzę więc wielu kolejnych, owocnych badań i ciekawych artykułów. Dziękuję za rozmowę.*

PUBLIKACJE KS. DR. ZDZISŁAWA KRUCZKA CSMA:

I Praca seminaryjna: *Początki parafii w Miejscu Piastowym*, „Mi-cha-el CSMA” 4(1998), s. 58-72.

II Praca magisterska (licencjacka): *Parafia Rzymsko-Katolicka w Miejscu Piastowym do 1772 roku*, Madang 1997, 88s.

III Rozprawa doktorska (kwalifikacyjna I stopnia): *Działalność misyjna Kościoła katolickiego w Prowincji Enga w Papui-Nowej Gwinei (1947-1987)* (dysertacja napisana przy Katedrze Teologii Misji ATK), Pieniężno 1991, 164s.

IV Dysertacja habilitacyjna: *Misje katolickie w archidiecezji Mount Hagen w Papui-Nowej Gwinei 1934-1984*, Mount Hagen 2005, 452s.

V Pozostałe

Książki

1. *A Decade of Struggles: The First Ten Years of Wabag Diocese in Enga Province (1982-1992)*, Madang 1995, 132s. *Wśród górali w rajskim buszu: Obraz dzieła misyjnego w PNG na przykładzie diecezji Wabag*, Marki 1997, 144s. (spolszczona wersja *A Decade of Struggles...*).
2. *50 Yia bilong Katolik Sios bilong Enga Provins (1947-1997)*, Indore 1997, XXIX+342s.
3. *Dzieje Misji w Centralnych Górach Nowej Gwinei w Archidiecezji Mount Hagen w latach 1934-1984*, Marki 2000, 488s.
4. *Marriage among Engans of Papua New Guinea: facts, meanings and structures*, Mount Hagen 2001, 68s.

Artykuły

1. *The Beginning of Miejsce Piastowe Parish*, „Mi-cha-el CSMA” 1(1995), s.7-14.
2. *Sotpela Histori bilong ol Lain Maikalait ol i wok na i stap 25 yia long Papua Niugini*, „Mi-cha-el CSMA” 1(1995), s.15-24.
3. *Śladami wrażliwego Flamandczyka*, „Mi-cha-el CSMA” 1(1995), s.47-55.
4. *Philosophical Approach to History*, „Mi-cha-el CSMA” 1(1995), s.65-69.
5. *Implanting the Gospel in Fiji*, „Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft” 51(1995) nr 3, s.161-173.
6. *Spory o akomodację w dziejach misji w XVII i XVIII wieku*, „Mi-cha-el CSMA” 2(1996), s.13-19.
7. *The First Catholic Missionary Ventures in Papua New Guinea*, „Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft” 52(1996) nr 2, s.121-125.
8. *A Brief History of the Congregation of St. Michael the Archangel on the occasion of its Centenary*, „Mi-cha-el CSMA” 3(1997), s.26-30.
9. *The Church Building in Miejsce Piastowe*, „Mi-cha-el CSMA” 3(1997), s.31-39.
10. *Katolicka Ewangelizacja Misyjna w Enga w Papui-Nowej Gwinei do roku 1982*, „Mi-cha-el CSMA” 3(1997), s.91-116.
11. *The Present Territory of Papua New Guinea with regard to the Administrative Structure of the Inaugural Catholic Mission in Oceania*, „Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft” 53(1997) nr 3, s.227-229.
12. *Hospitality and Communication*, „Garamut: DWU Staff Newsletter” (1998) January-February, s.3-4.

13. *Traditional Convictions and Christianity among the People of Enga*, „Verbum SVD” 39(1998) nr 1, s. 85-91.
14. *Początki Ewangelizacji w Australii i Oceanii*, „Przegląd Powszechny” (1998) nr 11 (927), s.172-178.
15. *Beatifikesen bilong Tupela Maikalait Martir*, „Mi-cha-el CSMA” 5(1999), s.11-19.
16. *Income of the Miejsce Parish from the time of its origin up to 1772*, „Mi-cha-el CSMA” 5(1999), s.55-64.
17. *Zarys dziejów Papui-Nowej Gwinei (w 25-lecie niepodległości kraju)*, „Mi-cha-el CSMA” 6(2000), s.9-25.
18. *Missionary attempts in Melanesia during the pre-colonial era*, „Mi-cha-el CSMA” 6(2000), s.34-67.
19. *The parishioners of Miejsce Piastowe Parish up to 1772*, „Mi-cha-el CSMA” 7(2001), s.32-43.
20. *Christianity in Melanesia in Colonial Times*, „Mi-cha-el CSMA” 7(2001), s.72-126.
21. *Enga Marriages in the Past and at Present*, „Catalyst” 32(2002) nr 2, s.130-164.
22. *Misyjne zmagania na Nowej Gwinei – cz.I*, „Biuletyn Misyjny Archidiecezji Gnieźnieńskiej › BMAG” (2002) nr 3 (17), s.15-23; *cz.II*, „BMAG” (2002) nr 4 (18), s.20-32; *cz. III*, „BMAG” (2003) nr 1 (19), s.17-28.
23. *Prawosławie i katolicyzm w Rosji*, „Zwiastowanie” 11(2002) nr 3, s.79-87.
24. *The beginnings of the first Catechist Training Centre in Enga*, „Verbum SVD” 43(2002) nr 3, s.309-329.
25. *Chrześcijaństwo w Melanezji w dobie post-kolonialnej (czasy obecne)*, „Nurt SVD” (2002) nr 4 (99), s.173-201.
26. *Pastoral work in Miejsce Piastowe Parish before the partition of Poland*, „Mi-cha-el CSMA” 8(2002), s.19-33.
27. *35 lat działalności Zgromadzenia michaelitów w Papui-Nowej Gwinei*, „Mi-cha-el CSMA” 11(2005), s.89-112.

Skrypty

1. *The History of the Catholic Church from Her Beginnings up to the Western Reformation*, Fatima 2001, 236s. (skrypt dla studentów Wyższego Seminarium Duchownego Dobrego Pasterza w Fatimie, PNG).
2. *Christianity on Melanesian Soil*, Fatima 2002, 124s. (skrypt dla studentów Wyższego Seminarium Duchownego Dobrego Pasterza w Fatimie, PNG).

Przyczynki

1. *Uczciwie godzić się z rzeczywistością*, „Wspólnota Michael” (1981) nr 2, s.9-13.
2. *‘Singsing’*, „Wspólnota Michael” 1981 nr 3, s.45-46.
3. *Słów kilka o tradycji religijnej w Papui-Nowej Gwinei*, „Przegląd Katolicki” (1984) nr 8, s.10-11.
4. *Moje Święta Bożego Narodzenia w Papui-Nowej Gwinei*, „Wspólnota Michael” (1989) nr 3, s.3-5.
5. *Planowana przyszłość naszej działalności w Papui-Nowej Gwinei*, „Wspólnota Michael” (1990) nr 2, s.13-18.
6. *Ludzie świeccy i bracia zakonnicy w dziele misyjnym w Papui-Nowej Gwinei*, „Papieskie Intencje Misyjne” (1992) nr 6, s.6-7. *I missionari laici e i fratelli religiosi nei paesi missionari sull'esempio di Papua Nuova Guinea*, „Mi-cha-el CSMA” 6(2000), (tłum. Edward Data CSMA), s.26-33 (zitalizowana wersja *Ludzie świeccy...*).
7. *Akomodacja: Dzieje misji w Chinach*, „Przegląd Katolicki” (1993) nr 10, s. 7.
8. *Czarne żniwa: Józef z plemienia Ganiga*, „Przegląd Katolicki” (1993) nr 11, s.11.
9. *Sekty: Niewygodna Matka Boża*, „Przegląd Katolicki” 1994 nr 1-2, s.10.
10. *Bigin bilong Peris long Kasap*, „Katolik Daiosis bilong Wabag: Sios Nius” 1994 Mars, s.6-7.
11. *Wanepap Peris i winim 40 yia*, „Andaka: Niusleta bilong Wabag Daiosis” 10(1995) nr 2, s.10-11.
12. *Evanjelisesen bilong Hailands long Papua sait*, „Mi-cha-el CSMA” 2(1996), s.59-62.
13. *Ol Katolik long Enga i redi long tingim 50 Yia bilong ol*, „Mi-cha-el CSMA” 3(1997), s.87-90.
14. *The Liturgy and Our Involvement in It*, „Garamut: DWU Staff Newsletter” (1998) March, s.4.
15. *Jak się nasz Ojciec General w buszu miewał* (cz.I), „Wspólnota Michael” (1998)nr 1, s.34-38; (cz.II), „Wspólnota Michael” (1998) nr 3, s.49-51.
16. *Dar czy intruzi?*, „Wspólnota Michael” (1998) nr 2, s.59-62.
17. *Michaelici w Papui-Nowej Gwinei (1992-1998)*, „Wspólnota Michael” (1998) nr 3, s.19-27.
18. *Kościół katolicki w Papui-Nowej Gwinei na przykładzie diecezji Wabag*, „Zwiastowanie” 7(1998) nr 2, s. 139-141.

19. *Szkoda, że tylko sześć lat...*, „Mi-cha-el CSMA” 5(1999), s.123-128 (współautor: Jan Józef Kraciuk).
20. *Trochę inaczej, to nie znaczy, że jest już całkiem źle*, „Mi-cha-el CSMA” 6(2000), s.109-115.
21. *Wiadomości z Delegatury*, „Wspólnota Michael” (2001) nr 2, s.13-15.
22. *Garść szczegółów o domu zakonnym w Mt. Hagen*, „Wspólnota Michael” (2001) nr 3, s.10-14.
23. *Dwie refleksje z Papui-Nowej Gwinei*, „Wspólnota Michael” (2002) nr 2, s. 41-44.
24. *Zasługi Ottona z Bambergu w dziele misyjnym Pomorza*, „Mi-cha-el CSMA” 8(2002), s.13-17.
25. *Parafianie w ‘Obrazach’*, „Zwiastowanie” 11(2002) nr 3, s.87-90.
26. *Grzegorz Wielki a Misje*, „Mi-cha-el CSMA” 10(2004), s.67-69.
27. *Działalność Zgromadzenia Św. Michała Archaniola w Papui-Nowej Gwinei i Australii*, w: *Akta Kapituły Generalnej Zgromadzenia Św. Michała Archaniola, Górki, 21-29 kwietnia 2004*, Marki 2004, s.175-180.
28. *Powrót Pana Jezusa czyli o jednej procesji Bożego Ciała w Papui-Nowej Gwinei* (w druku).
29. *Michaelites Celebrate*, „The Catholic Reporter” October (2005) nr. 35, s.3.

Notki edytorskie

1. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 1(1995), s.5.
2. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 2(1996), s.7-8.
3. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 3(1997), s.7-8.
4. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 4(1998), s.10-11.
5. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 5(1999), s.8-10.
6. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 6(2000), s.6-9.
7. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 7(2001), s.8.
8. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 8(2002), s.9-11.
9. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 10(2004), s.9-10.
10. *Editorial*, „Mi-cha-el CSMA” 11(2005), s.7-8.

Referaty

1. *Doświadczenia michalitów w Papui-Nowej Gwinei na polu inkulturacji* (wystąpienie na sesji panelowej seminarium naukowego zorganizowanego w 2004 r. w Port Moresby dla salezjańskich rodzin zakonnych pracujących w Oceanii i w Australii), „Wspólnota Michael” (2005) nr 1, s.38-46.

2. *On the Path to Holiness: The life and work of the Founder of the Michaelites* (A talk delivered in the series of Staff Seminars of Good Shepherd Seminary at Fatima, WHP, on 19 April 2005), „Mi-cha-el CSMA” 11(2005), s.51-65.

3. *Aktualna sytuacja Kościoła w Melanezji na przykładzie Papui-Nowej Gwinei*, (referat zaprezentowany na Sympozjum nt. „Ecclesia in Oceania” na UKSW w 2005 r.), (w druku).

Sprawozdania

1. Sprawozdanie z seminarium naukowego na temat: *Działalność misyjna*, zorganizowanego w 2004 r. w Port Moresby dla salezjańskich rodzin zakonnych pracujących w Oceanii i w Australii, „Wspólnota Michael” (2005) nr 1, s.35-37.

Tłumaczenia

Trzy tłumaczenia z języka polskiego na angielski zamieszczone na łamach annału: „Mi-cha-el CSMA” 8(2002), s.127-130; „Mi-cha-el CSMA” 10(2004), s.11-19; „Mi-cha-el CSMA” 10(2004), s.181-184.

Wywiady

1. *Nowa Gwinea w eterze* (wywiad dla Radia Watykańskiego z ks. Zdzisławem Kruczkim CSMA – misjonarzem w Nowej Gwinei – przeprowadzony przez ks. Władysława Zarębczaną CSMA w dniu 19 maja 1992 r.), „Wspólnota Michael” (1992) nr 3, s.30-32 (W. Zarębczan CSMA).

2. *Misjonarze wśród łowców głów. Ziemia, świnia, kobieta...*, w: *Krople drążące skałę*, red. B. Spurgiasz, Warszawa 1995, s.51-65 (wywiad współautorski z J. Bieńkiem CSMA opublikowany „Powściągliwość i Praca” (1993) nr 3, s.8-9) (oprac. Ł. Małachowski).

3. *Ksiądz misjonarz Zdzisław Kruczek: Z Futomy do Nowej Gwinei*, „Kurier Błażowski” (1993) nr 9, s.24 (notował Zdzisław Chlebek).

4. *25-lecie pracy misyjnej*, „Kurier Błażowski” (1996) nr 30, s.11 (Zdzisław Chlebek).

5. *Wywiad z księdzem Z. Z. Kruczkim CSMA, misjonarzem z Papui-Nowej Gwinei, dla Regionalnej Rozgłośni Radiowej w Rzeszowie 1996*, „Mi-cha-el CSMA” 4(1998), s.78-99 (oprac. Zdzisław Z. Kruczek CSMA i Irena Markowicz). 6. *Michalici w Papui*, „Informator Duszpasterski (Dwutygodnik) parafii Św. Michała Archanioła” w Toruniu” 6(1998) nr 5 (107), s.4-5, (K. Majewska).

7. *Wywiad przeprowadzony przez redaktor Irenę Markowicz z ks. Z. Z. Kruczkim, Michaelitą, misjonarzem w Papui-Nowej Gwinei*, „Mi-cha-el CSMA” 7(2001), s. 127-132 (oprac. Irena Markowicz, Anna Janczewska, Barbara Stasiuk). 8. *Pierwotne wierzenia i zwyczaje mieszkańców Papui-Nowej Gwinei wykorzystywane w pracy misyjnej* (wywiad przeprowadzony 18-06-2000 z ks. Zdzi-

slawem Z. Kruczkim CSMA), „Mi-cha-el CSMA” 8(2002), s.35-53 (oprac. Małgorzata Laszecka).

9. *Nadzieja Kościoła w Papui-Nowej Gwinei* (wywiad z ks. Zdzisławem Kruczkim ze Zgromadzenia Św. Michała Archaniola, pracującym w Papui-Nowej Gwinei od 1977 r.), „Misje Dzisiaj” (2003) nr 3, s.30-31 (ks. Eugeniusz Szyszka).

Listy

1. *Listy z Nowej Gwinei* (wyjątki za lata 1977-1980), „Wspólnota Michael” (1981) nr.2, p.13-24.

2. *Misje Księżych Michalitów*, „Powściągliwość i Praca” (1984) nr.9, p. I and 1 (oprac. J. Szczepański na podstawie m.in. niektórych listów sporządzonych w latach 1977-1984 przez ks. Z. Kruczka CSMA, misjonarza z PNG).

3. *Wanepap, Boże Narodzenie 1987*, „Z Pomocą” (1988) nr 1, s.15.

4. *Wanepap, 8 października 1991*, „Z Pomocą” (1991) nr 4, s.11.

5. *Wanepap, 14 lutego 1992*, „Z Pomocą” (1992) nr 2, s.11.

6. *Mount Hagen, 23 lipca 1993*, „Z Pomocą” (1993) nr 4, s.12.

7. *Mount Hagen, 28 maja 1995*, „Z Pomocą” (1995) nr 3, s.21.

8. *Mount Hagen, 13 grudnia 1995*, „Z Pomocą” (1996) nr 3, s.12.

9. *Mount Hagen, 7 maja 1997*, „Z Pomocą” (1997) nr 3, s.15.

10. *Mount Hagen, 17 lipca 1999*, „Z Pomocą” (1999) nr 3, s.14-15.

11. *Rebiamul, 23 października 2000 and 7 February 2001*, „Z Pomocą” (2001) nr 1, s.14.

12. *Mount Hagen, 5 stycznia 2002*, „Z Pomocą” (2002) nr 1, s.13-14.

13. *Oczami misjonarza*, „Świat Misyjny” (2002) nr 3, s.24.

14. *Kochani, 12 kwietnia 2005 r.*, „Misje Dzisiaj” 24(2005) nr 5, s.29.

Funkcje redakcyjne

1. Redagowanie rocznika michaelitów w PNG i Australii „Mi-cha-el CSMA” od roku 1995.

Świadectwa

1. *Zamykam oczy i modlę się*, „Któż jak Bóg” (1999) nr 2, s.20.

VI Prace nieopublikowane

1. Recenzja pracy doktorskiej autorstwa J. Bieńka CSMA pt. *Enga and Evangelisation: The Changing Pattern of the Laity's Involvement in the Christian Evangelisation of Enga, Papua New Guinea*, The University of Sydney, 2002; XXVII+440s.; 4 mapy; 3 tabele.